

K R O N I K A

Jubileusz Profesor Marii Čechovej

13 maja 2002 r. swój jubileusz 65-lecia obchodziła Pani Profesor Maria Čechová, znakomita bohemistka Uniwersytetu Karola w Pradze i Uniwersytetu J. E. Purkyniego w Ústí nad Labą, dydaktyk języka czeskiego, stylistyk, leksykograf, gramatyk i pedagog, człowiek o niezwykłej energii i aktywności naukowej. Prof. Maria Čechová, DrSc. bowiem jest dobrze znana ze względu na swój aktywny i pracowity sposób życia.

Jej droga naukowa i zawodowa od początku była związana z językiem czeskim. Najpierw świadomy wybór studiów bohemistycznych na Wydziale Pedagogicznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Pradze, później – od 1961 r. – dwa lata pracy w charakterze nauczyciela języka czeskiego w szkole średniej, a następnie aspirantura pod okiem prof. J. Jelínka w Zakładzie Języka Czeskiego Instytutu Naukowo-Pedagogicznego w Pradze. Wszystko to utwierdziło ją w słuszności wyboru przyszłego zawodu, dokonanego po ukończeniu szkoły średniej. Zdecydowała poświęcić się czeskiej szkole i językowi czeskiemu. Rozpoczęła więc pracę badawczą nad czeską stylistyką i gramatyką. Pierwsze wyniki w tym zakresie stały się podstawą ubiegania się o tytuł doktora filozofii (PhDr.), który uzyskała w 1970 r., przystępując do egzaminów na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Karola w Pradze. Natomiast dwa lata później, w 1972 r., przystąpiła na tym samym wydziale Uniwersytetu Karola w Pradze do obrony dysertacji doktorskiej, na podstawie której uzyskała stopień naukowy *candidatus scientium* (CSc.).

Po obronie doktoratu przeniosła się do Ministerstwa Szkolnictwa do departamentu do spraw nauczania języka czeskiego, skąd w 1975 r. ponownie przeniosła się, tym razem do Katedry Języka Czeskiego i Słowackiego Uniwersytetu Karola w Pradze. Tutaj dokończyła, rozpoczęte jeszcze w Pedagogicznym Instytucie Naukowym, badania nad czeską morfologią funkcjonalną. W 1976 r. opublikowała monografię zatytułowaną *Mluvnické kategorie podstatných jmen ve vyučování*. Praca ta na wiele lat nadała ton dalszym poszukiwaniom badawczym Pani Profesor.

W 1978 r. Prof. Maria Čechová złożyła kolokwium habilitacyjne i obroniła pracę habilitacyjną, na podstawie której rok później została mianowana docentem w Katedrze Języka Czeskiego i Słowackiego Uniwersytetu Karola w Pradze. Pozostała wierna dydaktyce języka czeskiego. Kilka lat później wydała kolejną pracę z tego zakresu *Vyučování slohu*, za którą otrzymała nagrodę Ministra Szkolnictwa, Młodzieży i Kultury Fizycznej. Jest to pierwsza czeska praca teoretyczna, zajmująca się dydaktyką stylu, w której punktem wyjścia dla rozważań Autorki

jest akt komunikacji jako podstawowa zasada wszelkiej dydaktyki szkolnej. Na jej podstawie ubiegała się o stopień naukowy *doctor scientiarum* (DrSc.), który – po obronie dysertacji i złożeniu odpowiednich egzaminów – uzyskała w 1986 r. Wówczas też poszerzyła pole badawcze. Obok lingwodydaktyki, stylistyki i morfologii czeskiej zajęła się również leksykografią i leksykologią (przede wszystkim frazeologią) zarówno w ujęciu synchronicznym, jak i diachronicznym. W efekcie jej dorobek naukowy tworzą: 16 monografii, ponad 50 podręczników i poradników metodycznych, a także ponad 200 studiów i artykułów naukowych, recenzji i innych publikacji naukowych. W 1988 r. za dorobek naukowy została mianowana profesorem języka czeskiego. Później wydała jeszcze monografię *Komunikační a slohová výchova* (1998) oraz we współautorstwie z długoletnim Jej współpracownikiem, Vlastimilem Styblíkiem, dwie prace: *Didaktika češtiny* (1989) i *Čeština a její vyučování* (1998).

Przez cały ten czas brała i bierze do dziś udział w konferencjach naukowych, organizowanych w kraju i za granicą (w Niemczech, Rosji, Szwecji, Litwie, Słowacji, Węgrzech, Polsce, Bułgarii i w Egipcie), w posiedzeniach Towarzystwa Językoznawczego Akademii Nauk Republiki Czeskiej (Jazykové sdružení AV ČR) i innych towarzystw.

Swoją pracę naukową musiała godzić z pracą organizacyjną. Pełniła w tym czasie (od 1981 do 1990 r.) funkcję kierownika Katedry Języka Czeskiego i Słowackiego, którą przejęła po prof. A. Jedličce. Zabiegała o to, aby Katedra nadal organizowała krajowe i międzynarodowe konferencje naukowe, wydawała tomy pokonferencyjne, aby pracownicy Katedry awansowali naukowo i tworzyli zgrany kolektyw, co się Jej również udało. Miała bowiem szczęście do współpracowników, choć do nauczycieli także (jej pierwszymi nauczycielami byli prof. prof.: J. Jelínek, K. Hausenblas i A. Jedlička, który był dla niej wzorem naukowca, kierownika i człowieka). Pani Profesor jest również członkiem Czeskiego Komitetu Słowistów.

W tym czasie rozpoczęła także zabiegi o stworzenie zespołu, który opracowałby nowe podręczniki do nauki języka czeskiego dla szkół podstawowych i średnich. Wraz ze Zdeňkiem Hlavszą, Františkem Danešem, Karlem Hausenblassem, Janą Hoffmannową, Vlastimilem Styblíkiem i Karlem Svobodą opracowała szereg podręczników dla szkół podstawowych i średnich, np. *Český jazyk pro I.–IV. ročník středních škol (mluvnická a stylistická část)*, *Český jazyk pro VI. ročník základní školy*, *Český jazyk pro VII. ročník základní školy* itd. Ponadto zespół ten opracował wiele poradników metodycznych dla nauczycieli języka czeskiego, np. wspólnie z M. Dokulilem, J. Hrbáčkiem, V. Styblíkiem, K. Hausenblassem, F. Danešem wydała *Komplexní jazykové rozbory* (1992, drugie wydanie – 1996); razem z V. Styblíkiem, Z. Hlavszą i A. Tejnorem – *Přehledná mluvnice češtiny pro základní školu* (1992); razem z V. Styblíkiem i P. Hauserem – *Co mám umět z českého jazyka (v 6.–9. ročníku)* (1996), publikację wykorzystywaną zarówno przez szkoły (nauczycieli), jak i indywidualnych czytelników (uczniów).

Równolegle do prowadzenia prac o charakterze podręczników i poradników metodycznych brała udział w opracowaniu monografii z zakresu stylistyki i gramatyki, uwzględniających zmiany w języku czeskim, które zaszły po aksamitnej rewolucji. Przypomnijmy choćby publikację *Stylistika česká*, którą opracowała wspólnie z J. Chloupkiem, M. Krčmovą i E. Minářovą (1991, poprawione i rozszerzone wydanie ukazało się pod tytułem *Stylistika současné češtiny*; 1997, kolejne wydanie – 2001) czy monografię *Čeština – řeč a jazyk* (1996, drugie wydanie – 2000), opracowaną również z zespołem M. Dokulil, Z. Hlavsa, J. Hrbáček i Z. Hrušková.

Marzenie Prof. Marii Čechovej o wspieraniu prestiżu języka czeskiego zrealizowało się już w 1972 r., kiedy jako pomysłodawczyni i wykonawczynie zorganizowała pierwszą edycję Olimpiady Języka Czeskiego. W następnych latach (aż do dziś) odbyły się kolejne edycje Olimpiady, której ranga w środowisku czeskim stale rosła. Od samego początku Prof. Maria Čechová przewodniczyła komisji konkursowej, zasiadając także w jej zespole kierowniczym.

Nie mniej ważny wydaje się fakt, że w 1985 r. przejęła Ona – po prof. J. Jelínku – funkcję redaktora naczelnego czasopisma „Český jazyk a literatura”, które również propagowało problematykę kultury języka czeskiego. Jej zasługą jest utrzymanie pisma także w trudnych czasach, kiedy – po 1990 roku – ministerstwo cofnęło dotację, a czasopismo musiało znaleźć inne sposoby swego finansowania. Należy tutaj wspomnieć również o tym, że w „Českim jazyku a literaturze” w trudnych czasach mogli publikować także ci, którym odmawiano druku w innych czasopiśmie naukowych.

Obecnie Pani Profesor jest nie tylko nauczycielem akademickim na Uniwersytecie J. E. Purkyniego w Ústí nad Łabą, ale również pełni funkcję opiekuna zagranicznych doktorantów na Uniwersytecie Karola w Pradze. Ponadto jest członkiem redakcji dwóch międzynarodowych czasopism: „Stylistiky”, wydawanej w Opolu, i „Bohemistyky”, wydawanej w Wałbrzychu.

Nie jest możliwe objąć w artykule jubileuszowym całą działalność naukowo-organizacyjną Pani Profesor. Mam jednak nadzieję, że przy następnej rocznicy będę mógł wspomnieć o innych przejawach Jej aktywności, zarówno o tych, które tutaj pominąłem, jak również o nowych. Albowiem godne podziwu są zapał i głębokie wewnętrzne zaangażowanie w pracę naukową Pani Profesor, jak również Jej oddanie językowi czeskiemu i czeskiej szkole, a to musi jeszcze zaowocować. Taką gwarancję daje całe dotychczasowe życie Prof. Marii Čechovej.

Życzmy jej więc dużo zdrowia, pogody ducha i dalszych sukcesów w pracy zawodowej oraz w życiu rodzinnym, wielu przyjaciół i takich ludzi, o których mówiła: „do współpracowników mam szczęście”.

Mieczysław Balowski, Opole–Wałbrzych

28 lat śląskiej bohemistyki¹

Filologia czeska na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, działająca w ramach organizacyjnych Instytutu Filologii Słowiańskiej Wydziału Filologicznego UŚ w Sosnowcu, jest jednym z ośmiu ośrodków bohemistycznych w Polsce, funkcjonujących na polskich uniwersytetach w: Krakowie (UJ), Warszawie (UW), Wrocławiu (UWr), Opolu (UO), Poznaniu (UAM), Szczecinie (USz) oraz Toruniu (UMK).

W tym roku upływa 28. rocznica powstania śląskiej bohemistyki. W ośrodku tym studiowała i zdobywała swe pierwsze naukowe szlify liczna grupa naukowców, którzy obecnie pracują naukowo i dydaktycznie w innych ośrodkach bohemistycznych kraju (np. w Krakowie, Warszawie, Wrocławiu, Opolu, Szczecinie i Toruniu). Mury katowicko-sosnowieckiej bohemistyki opuściło w ubiegłym ćwierćwieczu ponad 300 absolwentów, z których tylko nieliczna grupa aktywnie działa w zawodzie filologa-bohemisty: pracują w polskiej dyplomacji, dziennikarstwie, handlu zagranicznym i turystyce, działają jako tłumacze przysięgli i kabinowi, a także tłumaczą literaturę piękną i teksty użytkowe. Mimo różnych dróg życiowych i niespodzianek losu wielu z nich z sentymentem wspomina pięć lat studiów slawistycznych w Sosnowcu. I mimo że obecnie z aktualną problematyką bohemistyczną nie mają aktywnego kontaktu, jednak Czechy (i Słowacja²), czeska kultura i język są nadal ich hobby, życiową pasją...

Duże zainteresowanie kulturą czeską (a także słowacką) na Górnym Śląsku jest motywowane sąsiedzkim położeniem oraz wielokulturową tradycją tego regionu, a także atrakcyjnością dorobku kulturowego Czech (literatura, filmy „czeskiej szkoły”, teatr i plastyka) oraz pewnym sentymentem Ślązaków do znajomo

¹ Tytuł tego opracowania nie jest w pełni adekwatny – należy tu raczej mówić o „śląsko-zagłębiowskiej” bohemistyce, gdyż Uniwersytet Śląski od chwili swego powstania, na mocy decyzji ówczesnych władz polityczno-gospodarczych, swą bazę i zaplecze dydaktyczne oparł o obiekty w Katowicach i Sosnowcu. Zwyczajowo mówi się o śląskiej slawistyce, jednak dla większej precyzji stosuje się optymalne określenia – slawistyka UŚ w Katowicach–Sosnowcu. Faktyczna sytuacja lokalowa UŚ (początkowo tylko w Sosnowcu) oraz zadawnione – w odczuciu niektórych badaczy dziejów Śląska – animozje regionalne, a także bez wątpienia bardziej konserwatywnych mieszkańców naszego regionu powodują wiele nieporozumień i wątpliwości (a czasami nawet agresji). Na szczęście naukowcy i studenci UŚ, którym przyszło pracować lub studiować w Sosnowcu, podchodzą do tych problemów bardziej racjonalnie, bez większych emocji. Dla unikinięcia jednak jakichkolwiek nieporozumień zastosuję konsekwentnie obok określenia *śląska bohemistyka* bardziej neutralne *katowicko-sosnowiecka bohemistyka*.

² Do rozpadu Czechosłowacji w roku 1993 w ramach studiów slawistycznych na Uniwersytecie Śląskim istniała filologia czesko-słowacka.

brzmiącego języka czeskiego. Powołanie jeszcze w latach przedwojennych Konsulatu Generalnego Republiki Czechosłowackiej w Katowicach, a później ułatwienia w przekraczaniu granicy oraz rozwój ruchu turystycznego w latach siedemdziesiątych, bezpośrednia współpraca zakładów przemysłowych i instytucji kultury oraz możliwość odbioru telewizji czechosłowackiej istotnie ułatwiły propagowanie tego dorobku oraz wpłynęły na pogłębienie zainteresowania mieszkańców Górnego Śląska naszymi południowymi sąsiadami³. Osoby zainteresowane problematyką bohemistyczną mogły rozwijać swe pasje na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie lub na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie już od lat przedwojennych działały ośrodki slawistyczne (w tym bohemistyczne) w Polsce, gdzie badania i dydaktykę prowadziły – lub nadal prowadzą – polskie slawistyczne autorytety⁴.

Myśl stworzenia pracowni slawistycznej w centrum Górnego Śląska zrodziła się wraz z powołaniem Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (wcześniej do 1969 r. – WSP oraz filia UJ), a następnie Instytutu Filologii Obcych UŚ. Slawistyka na Uniwersytecie Śląskim powstała ostatecznie w 1974 roku, a w jej ramach również bohemistyka. Inicjatorem i faktycznym twórcą filologii czeskiej był wybitny językoznawca polski oraz slawista prof. dr hab. Kazimierz Polański, który wraz z innymi neofilologami, wśród których byli również slawiści, stworzył założenia programowe i zaplecze dydaktyczne do naboru na pierwszy rok filologii słowiańskiej (właściwie filologii czeskiej), która rozpoczęła swą działalność w roku 1974⁵. Początkowo bohemistykę ujmowano w ramach organizacyjnych Instytutu Filologii Obcych Uniwersytetu Śląskiego⁶ jako Zakład Filologii Słowiańskiej, który przekształcił się w 1981 roku w Katedrę Filologii Słowiańskiej⁷. Trzon kadry naukowej i dydaktycznej stanowili slawiści-bohemiści, wy-

³ Nie sposób nie wspomnieć w tym miejscu o znakomitej inicjatywie zasłużonego katowickiego wydawnictwa „Śląsk” – Bibliotece Pisarzy Czeskich i Słowackich. Wysoko oceniane przekłady do tej bogatej serii wydawniczej tworzyli również bohemiści i słowacyści (pracownicy naukowcy oraz absolwenci), wywodzący się ze slawistyki UŚ.

⁴ Do najwybitniejszych należą: prof. dr hab. Z. Stieber, prof. dr hab. F. Sławski, prof. dr hab. J. Magnuszewski, prof. dr hab. M. Bobrownicka, prof. dr hab. T. Orłoś, prof. dr hab. E. Siatkowska, prof. dr hab. J. Siatkowski.

⁵ Dwa lata później utworzono filologię serbsko-chorwacką oraz uruchomiono lekturaty języków: słoweńskiego, bułgarskiego, łużyckiego i macedońskiego.

⁶ Dyrektorem Instytutu od jego powstania był prof. dr hab. K. Polański, a sekretarzem naukowym ówczesny dr E. Tokarz.

⁷ Zakład Filologii Słowiańskiej przekształcił w Katedrę Filologii Słowiańskiej doc. dr hab. W. Pianka, dokonując jednocześnie zmian w strukturze, powołał dwa nowe zakłady: Zakład Literaturoznawstwa Słowiańskiego i Zakład Językoznawstwa Słowiańskiego, uruchomiono także wtedy nowe kierunki studiów slawistycznych: filologię słowacką i jugosłowiańską.

wodzący się z UJ oraz UW, a w latach następnych absolwenci slawistyki (bohemistyki⁸) z katowicko-sosnowieckiego ośrodka.

Kolejnym etapem istotnych zmian organizacyjnych był rok 1990, w którym prof. dr hab. Emil Tokarz przekształcił Katedrę w Instytut Filologii Słowiańskiej, optymalizując jednocześnie jego strukturę⁹, mającą również wpływ na późniejsze kształcenie bohemistów na UŚ. Zmiany te zapoczątkowały dynamiczny rozwój kształcenia slawistów-bohemistów w latach następnych – poprzez zatrudnienie nowych naukowców-specjalistów (również gościnnie) oraz podniesieniu limitu przyjęć, zwiększeniu uległ potencjał naukowy i dydaktyczny tutejszego ośrodka bohemistycznego. Przełomowy był również rok 1995, kiedy wprowadzono po raz pierwszy studia licencjackie i magisterskie (w systemie 3 + 2), w tym z językoznawstwa stosowanego o specjalności bohemistycznej. Do dziś zresztą funkcjonują równoległe dwa sposoby kształcenia bohemistów na UŚ – pięcioletnie studia filologiczne bohemistyczne oraz pięcioletnie studia językoznawstwa stosowanego (translatoryczne) o specjalności bohemistycznej.

Mimo trudnych warunków lokalowych (stara, zbyt mała baza) w roku akademickim 2001/2002 filologię czeską w IFS UŚ (w różnych wersjach programowych) studiowało 60 osób, przy czym wszystkich studentów slawistyki było prawie 300. Po dwuletniej przerwie rotacyjnej, w kolejnym roku akademickim 2002/2003 planowane jest uruchomienie specjalizacji filologia czeska (dla 25 osób). W nieodległej przyszłości planuje się uruchomienie podyplomowych studiów bohemistycznych.

Planowe zajęcia dydaktyczne na filologii czeskiej w zależności od cyklu kształcenia składają się z następujących przedmiotów¹⁰: Praktyczna nauka języka czeskiego (leksyka, frazeologia, konwersacje, ekspresja pisemna i ustna), Gramatyka opisowa języka czeskiego, Historia literatury czeskiej, Historia i cywilizacja Czech¹¹, Przekład specjalistyczny, Przekład konsekwentny, Przekład symultani-

⁸ W latach osiemdziesiątych studentów kształcono na kierunku: filologia słowiańska – specjalność filologia czesko-słowacka. W latach dziewięćdziesiątych (po rozpadzie Czecho-Słowacji) powrócono do układu tradycyjnego, rozdzielono na dwie specjalizacje: bohemistykę i słowacystykę.

⁹ Otwarto wówczas nowe zakłady: Zakład Dydaktyki Języków Obcych, Zakład Historii Języków Słowiańskich, Zakład Językoznawstwa Porównawczego, Zakład Językoznawstwa Południowosłowiańskiego, Zakład Językoznawstwa Zachodniosłowiańskiego, Zakład Literatur Zachodniosłowiańskich. Ofertę studiów slawistycznych poszerzono również o nowe kierunki: filologię słoweńską (1991), chorwacką (1992) i bułgarską (1994).

¹⁰ Mowa tu tylko o przedmiotach dotyczących problematyki bohemistycznej.

¹¹ W latach osiemdziesiątych, w ramach filologii czesko-słowackiej prowadzono równoległe dwa przedmioty: Historię Czechosłowacji i Wiedzę o Czechosłowacji (realizowanawstwo).

czny oraz odpowiednio profilowane wykłady monograficzne (np. w tym roku akademickim były to wykłady o profilu: translatoryka, stylistyka i semantyka).

W zasobach Biblioteki Sławistycznej działającej przy IFS UŚ oraz w zasobach Czytelni Neofilologicznej Wydziału Filologicznego UŚ znajduje się bogaty i ciągle rozbudowywany księgozbiór o tematyce bohemistycznej (klasyczne i współczesne dzieła literatury czeskiej, opracowania językoznawcze i literaturoznawcze, podręczniki, słowniki, encyklopedie i albumy oraz nagrania audio-video), liczący ponad 10 tysięcy woluminów (w tym zbiory specjalne), a także roczniki kilkunastu specjalistycznych czasopism czeskich dotyczących zagadnień języka i kultury.

Od swych początków istnienia słaWiści-bohemiści z naszego ośrodka zajmowali się całym spektrum badań związanych z problematyką bohemistyczną, a szczególnie polsko-czeskich związków kulturowych (językowych i literackich). Badania językoznawcze oscylowały wokół: słowotwórstwa, składni, semantyki, gramatyki opisowej języka czeskiego i polsko-czeskiej gramatyki porównawczej, leksykologii oraz historii i stylistyki języka czeskiego, jak również socjolingwistyki. W badaniach literaturoznawczych przeważały badania nad historią literatury czeskiej, teorią literatury i problematyką translatoryczną. Ostatnimi czasy dużo uwagi poświęca się przekładowi artystycznemu oraz dwukierunkowemu tłumaczeniu konsekutywnemu i symultanicznemu.

Od kilku lat w IFS UŚ prowadzone są długoletnie bohemistyczne programy badawcze (granty), obejmujące słowotwórstwo, składnię i semantykę oraz frazeologię i stylistykę języka czeskiego, językowo-kulturowe pogranicze polsko-czeskie oraz czeską kulturę i literaturę przełomu wieków, czeską literaturę i kulturę w kontekście wspólnoty europejskiej. Wyniki badań zawarto w licznych krajowych i zagranicznych publikacjach naukowych. Śląscy bohemiści są autorami wielu wydań książkowych (monografie, podręczniki, słowniki i skrypty) oraz artykułów i recenzji w specjalistycznych czasopismach o tematyce sławistycznej i bohemistycznej (m.in. w: zeszytach naukowych UŚ, UJ i UO, „Biuletynie Sławistycznym”, „Studiach z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, „Roczniku Sławistycznym”, „Slavii Occidentalis”, „Ruchu Literackim” itd.). Prezentacje czeskiej literatury w polskich przekładach i socjolingwistyczne eseje o czeszczyźnie autorstwa katowicko-sosnowieckich bohemistów pojawiają się w ogólnopolskich czasopismach kulturalno-literackich (m.in. w: kwartalniku literackim „FA-art”, ponad 100-stronicowa prezentacja „młodej czeskiej literatury” w nr 1–2/1998, oraz w kwartalniku kulturalnym „Opcje”). Śląscy bohemiści biorą aktywny udział w życiu środowiska bohemistycznego i sławistycznego w kraju (Komisja Słowianoznawstwa i Językoznawstwa PAN, Polskie Towarzystwo Językoznawcze, Stowarzyszenie Tłumaczy Polskich). Równie często uczestniczą w międzynarodowych konferencjach naukowych w kraju i zagranicą. W ośrodku katowicko-sosnowieckim zakończono z sukcesem kilkanaście doktoratów i przewodów habilitacyjnych z zakresu bohemistyki. Bohemiści-językoznawcy z UŚ

dokonyują na zlecenie sądów ekspertyzy filologiczne czeskich testów i ich tłumaczeń, a także przeprowadzają egzaminy państwowe (egzaminy na tłumaczy przysięgłych języka czeskiego oraz pilotów wycieczek zagranicznych).

Od kilkunastu lat trwa owocna współpraca IFS z czeskimi instytucjami naukowymi i kulturalnymi, która odbywa się na podstawie umów bilateralnych uczelni oraz za pośrednictwem polskiego MENiS i czeskiego MŠMaT (Dům zahraničních styků)¹². Dzięki takiej współpracy możliwe jest prowadzenie badań naukowych w czeskich ośrodkach, odbywanie studiów językowych i stażów na czeskich uczelniach przez pracowników naukowych i studentów UŚ. Kilku z naszych badaczy korzystało z wszechstronnej pomocy specjalistów z AN RCz (UČL) w Pradze. Optymalnie dla obydwu stron układa się stała wymiana naukowa (bohemistyczno-polonistyczna) prowadzona z Uniwersytetem Pałackiego w Ołomuńcu¹³, dzięki czemu w naszym Instytucie gościli z wykładami oraz uczestniczyli w konferencjach naukowych znakomici czescy bohemiści: prof. PhDr. Jiří Damborský, DrSc., prof. PhDr. Edvard Lotko, CSc. i prof. PhDr. Eduard Petrů, DrSc. oraz zaprzyjaźnieni z naszą bohemistyką od lat: doc. PhDr. Marie Sobotková, CSc., wybitna czeska polonistka (i bohemistka jednocześnie), a także prof. PhDr. Jiří Fiala, CSc. znawca dziejów Moraw i były czeski lektor w UŚ. Co roku nasi pracownicy i studenci wyjeżdżają na staże naukowe, studia semestralne oraz Szkoły Letnie Języka i Kultury na UK w Pradze, UP w Ołomuńcu, MU w Brnie, rzadziej na uniwersytety w Ostrawie, Opawie, Pilźnie i Czeskich Budziejowicach.

Od 1977 roku w IFS UŚ działa Koło Naukowe Sławistów (od 2001 r. KNS „Światowid”), w którym najliczniejsza i najbardziej aktywna jest sekcja bohemistyczna (15 osób). Członkowie Koła brali udział w kilku studenckich konferencjach naukowych (konferencje SVOČ na UK w Pradze w 1988 r., UP w Ołomuńcu w 1992 r., a także UJ w Krakowie w 1999 r. oraz USz w Świnoujściu w 2000 r.), w latach ubiegłych uczestniczyli w ogólnopolskich imprezach bohemistycznych w innych ośrodkach (udział i laury w konkursach przekładowych), a w roku ubiegłym byli głównymi organizatorami IV Ogólnopolskich Dni Bohemistów (Uniwersytet Śląski w Katowicach, 14–15.05.2001 r.), które odbyły się na naszym Uniwersytecie i spotkały się z wysoką oceną merytoryczną i organizacyjną. Dwie reprezentantki KNS brały udział w I Polonistyczno-bohemistycznej konfe-

¹² Niestety ostatnimi czasy nasze środowisko zauważa znikomą lub bardzo małą aktywność Centrum Czeskiego (České centrum) w Warszawie w zakresie propagowania czeskiej kultury na południu Polski.

¹³ Dzięki tej dobrze rokującej i długoletniej współpracy oraz kontaktom koleżeńskim badaczy od kilku lat na zasadach wzajemności kierowani są do obu placówek lektorzy języka czeskiego i polskiego. Od 1989 roku lektorem języka czeskiego na UŚ jest absolwentka ołomunieckiej polonistyki i historii mgr Jolanta Najderová, a lektorem i wykładowcą języka polskiego na UP od 1999 roku piszący te słowa.

rencji studentów, organizowanej w Pradze¹⁴ w marcu 2000 r., gdzie wygłosiły referaty w języku czeskim¹⁵. Od 2001 roku Koło posiada (w ramach serwisu informacyjnego KNS) swą internetową gazetę „Noviny Slavia”, w której czeska problematyka (historia, przekłady, informacje kulturalne turystyczne i praktyczne) zajmuje *gros* miejsca¹⁶. Równie obiecująco zapowiada się współpraca studentów polonistyki z Olomuńca i bohemistyki z Sosnowca.

Pisząc o bohemistyce na Uniwersytecie Śląskim, zasłużenie wiele miejsca należy poświęcić wybitnym naukowcom, sławistom-bohemistom, którzy wnieśli duży, osobisty wkład w rozwój naszego ośrodka, jego dorobek naukowy i pozycję w polskim środowisku slawistycznym. Bez wątplenia blasku dodaje naszej placówce działalność naukowo-dydaktyczna takich autorytetów polskiej slawistyki i bohemistyki, mistrzów wielu pokoleń nie tylko śląskich slawistów, jak: prof. dr hab. Halina Janaszek-Ivaničková, prof. dr hab. Kazimierz Polański, prof. dr hab. Roman Laskowski oraz nieoceniony prof. dr hab. Mieczysław Basaj, który jako jeden z „ojców” śląskiej bohemistyki poświęca jej nadal swą wiedzę i naukowy talent.

Należy również wymienić liczne grono nauczycieli akademickich, bohemistów (i słowacystów jednocześnie), którzy w istotny sposób przyczynili się do rozwoju IFS UŚ i poziomu śląskiej bohemistyki w ciągu ostatnich 28 lat: prof. dr hab. Jacek Baluch, prof. dr hab. Witold Nawrocki, prof. dr hab. Danuta Rytel-Kuc, dr Zofia Bik, dr Czesław Caputa, dr Joanna Czaplińska, dr Jan Dutkowski, dr Krystyna Kowalik, dr Izabela Mroczek, dr Dorota Żygadło, mgr Anna Dziegiel, mgr Jacek Illg, mgr Joanna Kalamala, mgr Joanna Nowak, mgr Agnieszka Piosek, mgr Jan Stachowski, mgr Małgorzata Zagrodzka, mgr Marzena Zabierzevska-Kucharska – wielu z nich działa nadal w polskich placówkach bohemistycznych lub w inny sposób wspiera ich działalność. Od samych początków studiów bohemistycznych na Uniwersytecie Śląskim dydaktykę prowadzili wysoko wykwalifikowani lektorzy delegowani z Republiki Czeskiej, wymieniając w kolejności chronologicznej: PhDr. Stanislav Dvořák, PhDr. Petr Poslední, prof. PhDr. Jiří Černý, prof. PhDr. Jiří Fiala, PhDr. Věra Svobodová, PhDr. Jaroslav Reska (przez 10 lat), mgr Jolanta Najderová.

Należy także wspomnieć o sławistach-bohemistach obecnie pracujących naukowo i dydaktycznie w Instytucie Filologii Słowiańskiej UŚ, którzy będą kształtować oblicze śląskiej bohemistyki przez kolejne 30 lat. Wielu z nich swe slawi-

¹⁴ Organizatorem tego pożytecznego (i miejmy nadzieję cyklicznego) spotkania byli Ambasada RP i Instytut Polski w Pradze oraz Wydział Filozoficzny UK w Pradze.

¹⁵ Magdalena Nobis (V rok): *Expresivita v jazyku české publicistiky* i Stefania Szostok (IV rok): *Preklady poezie polského básníka Zbigniewa Herberta do češtiny v historickém a kulturním kontextu*.

¹⁶ Adres internetowy: <http://uranos.cto.us.edu.pl/~kns>, adres poczty elektronicznej: kns@us.edu.pl.

styczne wykształcenie i pierwsze naukowe szlify zdobywało na UJ w Krakowie, ale są także wśród nich i absolwenci UŚ, którzy również w macierzystej uczelni będą pokonywać kolejne stopnie kariery naukowej.

W gronie badaczy i wykładowców literatury czeskiej (o „czesko-słowackich” korzeniach) autorytetem jest prof. dr hab. Józef Zarek (obecnie dyrektor IFS UŚ), dr Anna Car i dr Lucyna Spyrka.

Na czele grona bohemistów-jezykoznawców stoją prof. dr hab. Mieczysław Basaj¹⁷ oraz prof. dr hab. Anna Bluszcz, którym dzielnie asystują: dr Mariola Szymczak (która „porzuciła” bohemistykę na rzecz języka słowackiego) oraz piszący te słowa (jednocześnie opiekun KNS „Światowid”). Na zakończenie warto wspomnieć o jeszcze jednej bohemistce, bez której trudno sobie wyobrazić prawidłowe funkcjonowanie IFS UŚ – mowa tu o mgr Ilonie Rudnik, kierownicze Sekretariatu i zarazem absolwentce pierwszego pokolenia śląskich bohemistów, rocznika 1974–1980.

Czas płynie i niebawem przyjdzie nam obchodzić jubileusz 30-lecia śląskiej bohemistyki i slawistyki. Być może będzie to wspaniała okazja do spotkania starych przyjaciół, mistrzów i uczniów – naukowców, nauczycieli akademickich oraz absolwentów filologii czeskiej (i czesko-słowackiej), by wspominać „stare, dobre dzieje”, prześledzić losy i kariery śląskich bohemistów i zastanowić się nad przyszłością naszej katowicko-sosnowieckiej bohemistyki.

Dariusz Tkaczewski, Sosnowiec–Olomuniec

Literatura

Bońkowski R., Markiewicz D., 1997: *Śląska slawistyka*, [w:] *Utopia w językach, literaturach i kulturach Słowian I. Ze świadomości utopijnej w refleksji językowej*, „Prace Naukowe UŚ w Katowicach nr 1599” [Katowice], s. 22–42.

Archiwum Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego.

I Polonistyczno-bohemistyczna konferencja studentów Praga, Uniwersytet Karola, 1–2.03.2002 r.

W dniach 1–2.03.2002 r. odbyła się w Pradze *I Polonistyczno-bohemistyczna konferencja studentów*, zainicjowana i zorganizowana przez Ambasadę RP i Instytut Polski w Pradze oraz Instytut Studiów Slawistycznych i Wschodnioeurope-

¹⁷ Prof. dr hab. M. Basaj w latach 1974–1975 był kierownikiem Zakładu Filologii Słowiańskiej Instytutu Filologii Obcych UŚ, a od 1993 r. do chwili obecnej jest kierownikiem Zakładu Historii Języków Słowiańskich IFS UŚ.

jskich Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Karola w Pradze (Ústav slavistických a východoevropských studií FF UK).

Pomysł nie był nowy, wykorzystywał wzory starych i sprawdzonych polsko-czeskich konferencji historycznych organizowanych w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych na Uniwersytecie Karola w Pradze. Jednak tym razem – bez żadnych ograniczeń politycznych – przyszła kolej na młodych filologów-slawistów: studentów i doktorantów z Polski i Czech, którzy zajmują się problematyką czeską w Polsce lub polską w Czechach.

Idea spotkania, wzajemnego poznania się studentów-filologów o podobnych zainteresowaniach, przedstawienia wyników swoich badań i poszukiwań jest przednia; prosty pomysł znakomicie zrealizowany w „złotej Pradze”. *Genius loci* tego niepowtarzalnego miasta pozytywnie wpłynął na całą imprezę, stał się jednym z wielu atutów tak bardzo pożytecznego i udanego spotkania młodych naukowców z zaprzyjaźnionych krajów i uczelni. Obrady toczyły się w siedzibie Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Karola, przy placu Jana Palacha 2 (*notabene* w sali 104, z okien której można było podziwiać piękny widok Zamku Praskiego i Malej Strany).

Na konferencji były reprezentowane następujące polskie ośrodki bohemistyczne: Katowice–Sosnowiec (UŚ), Kraków (UJ), Opole (UO), Poznań (UAM), Toruń (UMK), Warszawa (UW), Wrocław (UWr), a także czeskie ośrodki polonistyczne: Olomuniec (UP), Ostrawa (UO) i Praga (UK). Należy wspomnieć również o publiczności: studentów wygłaszających referaty wspierali ich koledzy oraz „trenerzy” (promotorzy i opiekunowie naukowcy) z macierzystych, zwłaszcza polskich uczelni, wśród których należy wspomnieć pp.: prof. dr. hab. Jacka Balucha (UJ, UO), prof. dr. hab. Józefa Zarka (UŚ, UJ), doc. PhDr. Petra Rychlíka, PhDr. Ivanę Dobrotovą (UP), dr. Joannę Goszczyńską (UW), dr. Dariusza Tkaczewskiego (UŚ, UP), dr. Savę Heřmana, mgr Lenkę Vítovą (UAM) oraz mgr. Piotra Cieciorę (UK).

Podczas dwudniowych obrad zaprezentowano 33 referaty obejmujące szeroką problematykę bohemistyczną i polonistyczną, m.in.: polską i czeską literaturę, język polski i czeski oraz polsko-czeskie i czesko-polskie związki kulturowe, literackie, językowe i historyczne (por. Aneks). Tematyka prezentowanych prac była różnorodna, jednak tradycyjnie dominowały referaty dotyczące zagadnień literackich (w tym ciekawe opracowania konfrontatywne); typowa problematyka językoznawcza (m.in. cenne prace socjolingwistyczne) zawarta była zaledwie w 6 pracach. Ponadto dwa referaty obejmowały problemy historii najnowszej oraz zagadnień politologicznych. Kilka referatów poruszało problematykę translatorską, trzy zaś traktowały o polskim i czeskim teatrze i filmie. Należy podkreślić, że prace reprezentowały wysoki poziom merytoryczny, były ciekawe i oryginalne.

Na uwagę zasługuje również fakt, że uczestnicy Konferencji operowali poprawną (a często wzorową) polszczyzną i czeszczyzną, a nawet językiem słowac-

kim. Należy w tym miejscu podkreślić przygotowanie zwłaszcza reprezentacji poznańskich polonistów, dla których język czeski nie jest językiem studiów, a raczej „lektoratowym hobby”, dlatego słowa szczególnego uznania należą się Pani mgr Lence Vítovej, lektorce języka czeskiego na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu.

Konferencja w Pradze nie ograniczała się jedynie do zaplanowanych obrad plenarnych. Program praskiej konferencji obejmował także inne spotkania, np. w uroczej siedzibie Ambasady RP na Malej Stranie, gdzie uczestników podejmował Pan dr Andrzej Krawczyk, Ambasador RP w Pradze. Spotkanie przebiegło w miłej atmosferze – oprócz opowieści o dziejach siedziby naszej ambasady goście zostali poczęstowani „dyplomatycznym” lunchem. Równie świetnie wypadł sobotni obiad w przytulnej praskiej piwnicy „U Rudolfa”, gdzie uczestnikom i gościom zaserwowano typową (a do tego bardzo udaną gastronomicznie) „svíčkovou na smetaně se šlehačkou, brusinkama a knedlíkem” i fantastyczne piwo. Praską Konferencję zaś zakończył ciekawy akcent artystyczny: w sympatycznym teatrzyku „Studio Damuza” (w podziemiach kamieniczki na ul. Řetězovej 10) uczestnicy i goście obejrzeni dwa spektakle: fragmenty *Trans-Atlantyka* Witolda Gombrowicza w wykonaniu Juraja Koudeli ze Słowacji oraz *Dom na granicy* Sławomira Mrożka w wykonaniu studentów polonistyki Uniwersytetu Karola w Pradze.

Konferencja stała się doskonałym forum do poznania się młodzieży polonistycznej i bohemistycznej z dwóch krajów, wymiany opinii oraz zorientowania się w pracach badawczych młodych naukowców. Większość uczestników i gości Konferencji wyraziła zainteresowanie tego typu spotkaniami w przyszłości. Być może warto nadać tej znakomitej i udanej inicjatywie jakieś ramy organizacyjne, pomyśleć o organizacji regularnych sesji studentów polonistyki i bohemistyki z Czech i Polski, wymiennie o obydwu krajach. Dużym atutem takich konferencji i wymierną ich kroniką mogłyby się stać zeszyty, zawierające referaty z poszczególnych lat. Pierwszy krok ku tego typu kontaktom został poczyniony.

Dariusz Tkaczewski, Sosnowiec–Olomuniec

Aneks

Tematyka referatów prezentowanych podczas konferencji (w kolejności wystąpień)

1. Simona M i z e r o v á (Uniwersytet Ostrawski): *Etykieta językowa i społeczna w języku polskim i czeskim.*
2. Renata P o n c z o v á (Uniwersytet Ostrawski): *Porównanie polskich jednostek frazeologicznych zawierających z o o p e l a t y w u m z czeskimi.*
3. Richard V a c u l a (UK Praga): *Kilka rozważań dotyczących podejścia do badania ludności kaszubskiej i jej języka.*

4. Monika Jaśkowska (Uniwersytet Ostrawski): *Podstawowe zagadnienia z nowomowy.*
5. Magdalena Nobis (UŚ Katowice): *Expresivita v jazyku české publicistiky.*
6. Jindřich Kolda (UP Ołomuniec): *O jazyku textův kampanii wyborczej.*
7. Rafał Wojtczak (UMK Toruń): *Polsko-československé vztahy v době Pražského jara.*
8. Jarmila Novotná (UK Praga): *Porównanie polskiej i czeskiej lewicy w latach dziewięć- dziesiątych.*
9. Beata Pięta (UAM Poznań): *Jak z gracją tańczyć na linie, z nogami w okowach i słownikiem czesko-polskim w ręku? O przekładzie bajki czeskiej.*
10. Aleksandra Mikołajczyk (UJ Kraków): *Barokní lyrika polská, česká a slovenská.*
11. Kamila Szymbalska (UJ Kraków): *Česká svitanička.*
12. Stefania Szostok (UŚ Katowice): *Překlady poezie polského básníka Zbigniewa Herberta do češtiny v historickém a kulturním kontextu.*
13. Wit Kopunc (UK Praga): *Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie.*
14. Vladimira Koločová (UK Praga): *Polacy na zjeździe słowiańskim w Pradze w roku 1848.*
15. Anna Maćkowiak (UAM Poznań): *Pojęcie Europy Środkowej Czesława Miłosza («Rodzinna Europa») i Milana Kundery («Zachód porwany albo tragedia Europy Środkowej»).*
16. Bartosz Sajewski (UAM Poznań): *Ku otwartości niebios. Rzecz o sytuacji egzystencjalnej pisarza na przykładzie tekstów z polskiej i czeskiej literatury.*
17. Ondřej Klípa (UK Praga): *Wstęp do stanu badania nad sytuacją czeskich stereotypův Polakův.*
18. Ilona Gwóźdź (Uniwersytet Wrocławski): *Stanisław Przybyszewski v kruhu České moderny.*
19. Jana Nováková (UP Ołomuniec): *Twórczość Witkacego w środowisku czeskim.*
20. Libor Šasný (UP Ołomuniec): *Twórczość literacka T. Boga-Żeleńskiego we Francji.*
21. Magdalena Budka (Uniwersytet Warszawski): *Richard Weiner – hra na mravnost anebo nemravná na doopravdy.*
22. Alicja Dzierzęga (Uniwersytet Opolski): *Tajemství chasidů v tvorbě J. Langra.*
23. Joanna Dęrowska (UMK Toruń): *Boudníkův estetický život – koncepcie umělce v »Něžném barbaru« B. Hrabala.*
24. Piotr Gierowski (UJ Kraków): *Románovy prostor města (Macurova Vratislav).*
25. Anna Ryks (Uniwersytet Opolski): *Literární obraz města – Praha jako žena.*
26. Katarzyna Uciekiewicz (Uniwersytet Wrocławski): *Poláci v románu J. Topola »Sestra«, literární stereotyp po »výbuchu času«.*
27. Veronika Forková (UK Praga): *Czas i przestrzeń w »Opowieściach galicyjskich« A. Stasiuka.*
28. Justyna Stróżyk (UAM Poznań): *Literatura »między tekstami«. Mercedes benz Pawła Huelle a Wieczorna lekcja jazdy Bohumila Hrabala.*
29. Paulina Potrykus (UAM Poznań): *Jerzy Pilch i Bohumil Hrabal.*

30. Marta Gójevska (UAM Poznań): *»Oda na dzień św. Cecyli« Wojciecha Wencla. Rola wiersza sylabotonicznego w najnowszej poezji polskiej i czeskiej.*
31. Marzena Skorupska (UAM Poznań): *Franz Kafka Piotra Dumay.*
32. Monika Kocbuch (UJ Kraków): *Kterák se Čech stal guru americkým hippies (Formanův film »Hair«).*
33. Laura Kopecká (UK Praga): *Ośrodek Badań i Realizacji Praktyk Teatralnych Gardzienice.*